

РЕСУРСИ СУЧАСНОГО МІСТА: ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Т. П. Норкіна

*Донбаська національна академія будівництва і архітектури,
вул. Державіна, 2, м. Макіївка, Донецька обл., Україна, 86123.
E-mail: narukokina@rambler.ru*

Отримана 21 грудня 2011, прийнята 24 лютого 2012.

Анотація. Сучасне людське суспільство живе в період, який характеризується колосальним збільшенням обсягів інтелектуальної праці у всіх сферах діяльності, починаючи від педагогічної і закінчуючи економічною. Кожна людина постійно залучена у ті або інші трудові процеси, трудову діяльність. Але якщо є діяльність, але немає включеності інтелекту – це регламентована праця, але якщо інтелект присутній, то праця стає новаційною, творчою або інтелектуальною. Інтелектуальний потенціал суспільства, території – це потенційна (тобто, можливо, ще не актуалізована на сьогодні) здатність людини швидко і точно вирішувати складні розумові завдання. Інтелектуальний потенціал забезпечує високий темп навчання нових знань, інтелектуальних навиків і умінь. Але слід врахувати, що високий Інтелектуальний потенціал не гарантує високої продуктивності працівника без спеціалізованого навчання (або самонавчання в процесі роботи). Проблема інтелектуального потенціалу в розвитку професійної структури міста – це проблема формування механізму його ефективного зростання в сучасних умовах. Критерій ефективності – напрям цього зростання, що відповідає підвищенню конкурентоспроможності країни, формуванню економіки постіндустріального типу, заняттю передових позицій в глобальному розподілі праці.

Ключові слова: інтелектуальний потенціал міста, соціальний потенціал, інноваційно-творчий потенціал, професійно-кваліфікаційний потенціал, ціннісний, або духовно-етичний потенціал, раціональний, або інформаційний потенціал, соціальна активність, якість життя.

РЕСУРСЫ СОВРЕМЕННОГО ГОРОДА: ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ

Т. П. Норкина

*Донбасская национальная академия строительства и архитектуры,
ул. Державина, 2, г. Макеевка, Донецкая обл., Украина, 86123.
E-mail: narukokina@rambler.ru*

Получена 21 декабря 2011, принята 24 февраля 2012.

Аннотация. Современное человеческое общество живет в период, характеризующийся колоссальным увеличением объемов интеллектуального труда во всех сферах деятельности, начиная от педагогической и заканчивая экономической. Каждый человек постоянно вовлечен в те или иные трудовые процессы, трудовую деятельность. Но если есть деятельность, но нет включенности интеллекта – это регламентированный труд, но если интеллект присутствует, то труд становится новационным, творческим или интеллектуальным. Интеллектуальный потенциал общества, территории – это потенциальная (то есть, возможно, еще не актуализированная в настоящее время) способность человека быстро и точно решать сложные умственные задания. Интеллектуальный потенциал обеспечивает высокий темп обучения новым знаниям, интеллектуальным навыкам и умениям. Но следует учесть, что высокий интеллектуальный потенциал не гарантирует высокую производительность работника без специализированной учебы (или самообучение в процессе работы). Проблема интеллектуального потенциала в развитии профессиональной структуры города – это проблема формирования механизма

его ефективного росту в сучасних умовах. Критерій ефективності – направлення з того росту, який відповідає підвищенню конкурентоспособності країни, формуванню економіки пост-індустріального типу, заняттю передових позицій в глобальному розподілі праці.

Ключевые слова: інтелектуальний потенціал міста, соціальний потенціал, інноваційно-творчий потенціал, професійно-кваліфікаційний потенціал, ціннісний, або духовно-етический потенціал, раціональний, або інформаційний потенціал, соціальна активність, якість життя.

RESOURCES OF MODERN CITY: INTELLECTUAL POTENTIAL

Tatyana Norkina

*Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture,
2, Derzhavina Str., Makiivka, Donetsk Region, Ukraine, 86123.
E-mail: narukina@rambler.ru*

Received 21 Decembre 2011, accepted 24 February 2012.

Abstract. Modern human society lives in a period, characterized the huge increase of volumes of intellectual labour in all of spheres of activity, beginning from pedagogical and concluding economic. Everybody is constantly engaged in one or another labour processes, labour activity. But if there is activity, but there is not included of intellect is the regulated labour, but if an intellect is present, labour becomes an innovation, creative or intellectual. Intellectual potential of society, territories are potential (that, possibly, yet not актуалізована presently) ability of man quickly and exactly to decide difficult mental tasks. Intellectual potential is provided by the high rate of teaching new knowledges, intellectual skills and abilities. But it is necessary to take into account that high intellectual potential does not guarantee the high performance of worker without the specialized studies (or self-training in the process of work). A problem of intellectual potential in development of professional structure of city is a problem of forming of mechanism of his effective growth in modern terms. A criterion of efficiency is direction of this growth, which answers the increase of competitiveness of country, forming of economy of постіндустріального типу, employment of front-rank positions in the global division of labor.

Keywords: intellectual potential of city, social potential, innovative-creative potential, professionally-qualifying potential, valued, or spiritually-ethics potential, rational, or informative potential, social activity, quality of life.

Постановка проблеми

Методологічними принципами вивчення інтелектуального потенціалу міста, як частини його соціального потенціалу, виступають діяльний і системний підходи. Згідно з діяльним підходом, початковим поняттям для характеристики соціальних процесів і явищ є людська активність, двома сторонами якої виступають діяльність і поведінка. Зокрема, для методологічно коректного визначення категорії «соціальний потенціал» необхідно виходити з більш загальної категорії – категорії «соціальна активність». Системний підхід вимагає розглядати соціальний потенціал як складну, але цілісну – багаторівневу і багатокомпонентну – соціальну систему. Це, перш за все, означає, що елементи соціального потенціалу як чинники соціальної активності утворюють систему, тобто деяку цілісність,

властивості якої не зводяться до властивостей складових її елементів, зокрема, його субпотенціалів.

Аналіз досліджень

Вагомий внесок у наукову розробку проблематики утворення, розподілу та використання трудових ресурсів міста та регіону зробили українські та зарубіжні вчені Базилевич В. Д., Глухов В. В., Іноземцев В. Л., Канигін Ю., Куценко В. В., Удовиченко О. В., Опалєва І. О., Малицький Б. А., Прошак В. Л., Врублевська В. К., Ширмер Я.

Незважаючи на високий рівень і міждисциплінарний характер існуючих теоретичних і прикладних розробок з проблем ресурсного забезпечення, саме недостатність комплексних на-

працювань з теорії, методології і практики формування ресурсів, орієнтованих на параметри, критерії та детермінанти регіонального розвитку в умовах поширення глобалізаційних процесів і прояву ознак постіндустріального суспільства, вимагає їх додаткового ґрунтового дослідження.

Формування мети

Метою цього дослідження є визначення основних напрямків удосконалення інтелектуального потенціалу міста.

Виклад основного матеріалу

Соціальний потенціал міста може бути визначений як система елементів, що безпосередньо визначають соціальну активність населення цього міста і, відповідно, можливості отримання населенням цього міста соціально значущих результатів в різних сферах суспільного буття: трудовій, соціально-політичній і духовній. Соціальна активність охоплює три основні сфери соціального буття – працю, суспільно-політичну діяльність і духовне виробництво. Відповідно, залежно від сфери реалізації соціальної активності соціальні потенціали підрозділяються на три типи: трудові, суспільно-політичні і духовні.

Для структуризації видів соціального потенціалу необхідно розрізнити поняття «соціальний потенціал» і «носій соціального потенціалу». Зокрема, необхідно розрізнити поняття «соціальний потенціал» і «соціальні ресурси». Соціальні ресурси – це носії соціального потенціалу. Соціальний потенціал є характеристикою можливостей соціальних ресурсів в задоволенні суспільних потреб. Наприклад, необхідно розрізнити поняття «трудова потенціал» і «трудова ресурси». Трудова ресурси – носії трудового потенціалу. Трудова потенціал – це характеристика можливостей трудових ресурсів в задоволенні суспільних потреб [2].

Духовний потенціал складається з трьох компонентів: етичного (морально-етичного) потенціалу, художньо-естетичного і інтелектуального потенціалу.

Інтелектуальний потенціал населення міста – система елементів, що безпосередньо виз-

начають інтелектуальну активність населення міста і можливості отримання ним в діяльності соціально значущих результатів. Внаслідок того, що інтелектуальна активність – це активність, пов'язана з добуванням, збереженням, переробкою і розвитком знань про навколишній світ (включаючи і його соціальне буття), інтелектуальний потенціал – це раціональні можливості участі в соціально значущій діяльності, прояви інтелектуальних здібностей.

Інтелектуальний потенціал населення міста – це сукупність знань і інформації, цінностей, умінь і навиків діяльності, що забезпечують його соціальну значущість і творчо перетворюючий характер. Інтелектуальний потенціал населення міста включає знання, цінності, уміння, навички, якими володіють жителі міста, а також спеціальні соціальні інститути (НДІ, КБ, освітні установи, ЗМІ), що забезпечують їх отримання, збереження, розподіл і розвиток [1].

Інтелектуальний потенціал – це, з одного боку, характеристика багатств внутрішніх особистих сил людей, їх творчих здібностей; з іншого – характеристика можливостей розкриття і використання суспільством інтелектуальних здібностей і талантів. Тому необхідно розрізнити поняття інтелектуального потенціалу в широкому і у вузькому значеннях цього терміну. У широкому сенсі інтелектуальний потенціал – це характеристика всіх можливостей – як суб'єктивних (внутрішні особисті сили), так і об'єктивних (можливості розкриття, організації, використання суспільством здібностей і талантів). Суб'єктивні сторони інтелектуального потенціалу називають потенціалом інтелектуальної активності. Об'єктивні сторони інтелектуального потенціалу – це інтелектуальний потенціал у вузькому сенсі цього слова [5].

Потенціал інтелектуальної активності особи складається з наступних субпотенціалів:

- 1) інноваційно-творчий потенціал – сукупність здібностей людини у постановленні і вирішенні нових творчих завдань, прояві ініціативи і заповзятливості;
- 2) професійно-кваліфікаційний потенціал – безліч здібностей, професійних навиків людини, необхідних для виконання нею своїх професійних обов'язків;

- 3) ціннісний, або духовно-етичний потенціал – система цінностей, що характеризують цю особу;
- 4) раціональний, або інформаційний потенціал – сума знань, які можуть бути застосовані в тій або іншій діяльності [3].

Від субпотенціалів, що оперують на особистому рівні, необхідно відрізнити інтелектуальні потенціали групи, колективу, міста, регіону, що характеризують їх інтелектуальні можливості займатися соціально значущою діяльністю. Незважаючи на те, що інтелектуальний потенціал наукового колективу складається з суми субпотенціалів його членів, він до них не зводиться, перш за все тому, що в процесі взаємодії інтелектуального потенціалу колективу набуває нову якість. Субпотенціали самих індивідів можуть значно змінитися через взаємодію людей між собою. Потенціал інтелектуальної активності групи, колективу або міста характеризуватиметься, окрім суми інтелектуальних потенціалів його членів, розподілом цих субпотенціалів між членами групи, колективу або міста – тим, як розподілені і організовані в групі, колективі або місті цінності, знання, професійні навички і т. п. [7].

Висновки

Таким чином, інтелектуальний потенціал міста складається з соціально-психологічного клімату населення, рівня життя людей, умов їх трудової діяльності, якості життя і т. ін. Проблема реалізації інтелектуального потенціалу і чинників, які йому перешкоджають, носить складний, комплексний, багатовимірний характер і заслуговує на спеціальне вивчення.

Важливим і актуальним завданням є розробка механізму взаємодії підприємств, фінансово-кредитних установ і регіональних органів

управління у сфері інвестування в людський капітал на основі побудови системи економічних стимулів розширення попиту на інновації і участі в інноваційній діяльності фінансових посередників.

Перспективи подальших досліджень у цьому напрямі

Проблема інтелектуального потенціалу в розвитку професійної структури міста – це проблема формування механізму його ефективного зростання в сучасних умовах. Критерій ефективності – напрям цього зростання, що відповідає підвищенню конкурентоспроможності країни, формуванню економіки постіндустріального типу. На регіональному рівні необхідно створити систему стимулів, яка приведе до того, що удосконалення інтелектуального потенціалу міст стане економічно необхідним.

Аналіз інформації з проблем ресурсного забезпечення процесу реалізації і підтримки регіональних програм соціального розвитку міст і регіонів дозволяє сформулювати ряд основних напрямів її вирішення:

- формування сприятливого інвестиційного клімату;
- підвищення ролі власних джерел при фінансуванні власних проектів розвитку інтелектуального потенціалу;
- посилення контролю з боку регіональних властей за цільовим використанням засобів з регіонального бюджету і цільових трансфертів, направлених на фінансування соціальних проектів;
- проведення активної кадрової політики;
- зниження інвестиційних і загальногосподарських ризиків;
- стимулювання розвитку інноваційної сфери.

Література

1. Базилевич, В. Д. Інтелектуальна власність [Текст]: підручник / В. Д. Базилевич. – К.: Знання, 2006. – 431 с.
2. Глухов, В. В. Экономика знаний [Текст] / В. В. Глухов, С. Б. Коробко, Т. В. Маринина. – СПб.: Питер, 2003. – 286 с.

References

1. Bazilevich, V. D. Intellectual property. Textbook. Kyiv: Znannia, 2006. 431 p. (in Ukrainian)
2. Gluhov, V. V.; Korobko, S. B.; Marinina, T. V. Knowledge economics. St. Petersburg: Peter, 2003. 286 p. (in Russian)

3. Иноземцев, В. Л. Современное постиндустриальное общество: природа, противоречия, перспективы [Текст] : учебн. пособие [для студ. вузов] / В. Л. Иноземцев. – М. : Логос, 2000. – 302 с. – ISBN 5-94010-003-1.
4. Канигін, Ю. Інтелект народу [Текст] / Ю. Канигін // Вісник Академії наук України. – 1993. – № 7. – С. 37–47.
5. Куценко, В. Освіта як фактор стабільності та національної безпеки України [Текст] / В. Куценко, В. Удовиченко, І. Опалева // Економіка України. – 1998. – № 1. – С. 12–21.
6. Малицький, Б. А. Соціально-економічний зміст наукового потенціалу [Текст] / Б. А. Малицький // Наука та наукознавство. – 1998. – № 4. – С. 25–30.
7. Національна еліта та інтелектуальний потенціал України [Текст] : матер. Міжнар. наук. конф., 18–20 квітня 1996 р. / НАН України, Ін-т регіональних досліджень та ін. ; відп. ред. С. Й. Вовканич. – Львів, 1996. – 312 с.
8. Прошак, В. Концепція інтелектуального капіталу у сучасній економічній теорії [Текст] / В. Прошак // Вісник Львівського ун-ту. : серія економічна. – Львів : Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка. – 2003. – Вип. 32. – С. 598.
9. Україна: інтелект нації на межі століть [Текст] : монографія / за заг. ред. В. К. Врублевської. – К. : Інформ.-вид. центр «Інтелект», 2000. – 516 с.
10. Ширмер, Я. Людський капітал важить більше, ніж гроші, технології, чи інші ресурси [Текст] / Я. Ширмер // Економіст. – 2000. – № 3. – С. 20.
3. Inozemtsev, V. L. Modern postindustrial society: nature, contradictions, prospects. Textbook. Moscow: Logos, 2000. 302 p. ISBN 5-94010-003-1. (in Russian)
4. Kanigin, Yu. People's intelligence. In: *Visnyk of Science academy of Ukraine*, 1993, No. 7, p. 37–47. (in Ukrainian)
5. Kutsenko, V.; Udovychenko, V.; Opaleva, I. Education as a factor of stability and national safety of Ukraine. In: *Economy of Ukraine*, 1998, No. 1, p. 12–21. (in Ukrainian)
6. Malitskii, B. A. Social economic matter of scientific potential. In: *Science and scientific knowledge*, 1998, No. 4, p. 25–30. (in Ukrainian)
7. Vovkanich, S. I. (Ed.) National elite and intellectual potential of Ukraine. International scientific conference, 18–20 April, 1996. Lviv, 1996. 312 p. (in Ukrainian)
8. Proshak, V. Concept of intellectual capital in modern economics. In: *Visnyk of Lviv University. Economics edition*. Lviv: Ivan Franko Publish center LNU, 2003, Issue 32, p. 598. (in Ukrainian)
9. Vrublevska, V. K. (Ed.) Ukraine: nation intelligence at the edge of centuries. Monograph. Kyiv: Information publish center "Intelligence", 2000. 516 p. (in Ukrainian)
10. Shirmer, Ya. Human capital values more than money, technology and other resources. In: *Economist*, 2000, No. 3, p. 20. (in Ukrainian)

Норкіна Тетяна Павлівна – асистент кафедри економічної теорії та фінансів Донбаської національної академії будівництва і архітектури. Науковий напрямок: підвищення конкурентоспроможності великого промислового міста.

Норкина Татьяна Павловна – асистент кафедры экономической теории и финансов Донбасской национальной академии строительства и архитектуры. Научное направление: повышение конкурентоспособности большого промышленного города.

Tatyana Norkina – assistant; Economic Theory and Finances Department of the Donbas National Academy of Civil Engineering And Architecture. Scientific direction: socio-economic problems of modern city.

